

Соколовська Людмила Михайлівна,
спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист Житомирського
агротехнічного фахового коледжу,
lm.2012@ukr.net

ДЕРЖАВНА МОВА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА ОЗНАКА ДЕРЖАВИ

Анотація. *У статті проаналізовано державотворчу роль української мови.*

Ключові слова: *мова, держава, функції мови.*

Мова є стрижневим елементом на кожному з етапів виникнення та розвитку держави. Становлення народу тісно пов'язане з формуванням його мови. Жодне суспільство, на якому б рівні воно не було, не може існувати без мови. Це стосується всіх народів, усіх верств і прошарків суспільства й кожної окремої людини.

Процес функціонування та розвитку мови значною мірою залежить від законодавчого вирішення мовного питання, від конкретної моделі мовної політики.

Питання, пов'язані з проблематикою державного регулювання мовної політики, були предметом наукового пошуку для багатьох дослідників. Однак питання про мову як ознаку держави ще остаточно не вивчене.

Слід зазначити, що мова є універсальним засобом спілкування етнічної спільноти, духовним скарбом, цементуючою основою національної ідентичності.

Базовою ознакою найбільшого корінного етносу України та невід'ємною частиною української ідентичності впродовж тривалого періоду є українська мова. Поневолення українського народу, численні загарбницькі дії з боку інших держав та умови бездержавності нації не знищили українську мову.

Мова стала важливим чинником возз'єднання українських земель та відновлення соборності й незалежності України [4, с. 78]. Мова є не лише засобом спілкування, але й скарбницею духовного та культурного спадку українського народу. Різноманітні періоди буття української мови зберегли історичну пам'ять та досвід нації, витоки її моральних цінностей.

Державотворча роль мови проявляється у взаємодії низки функцій, що забезпечують єдність та вільний культурний розвиток нації, стоять на сторожі збереження її ідентичності [3, с. 96]. Найбільш важливі з них:

1) гносеологічна (мова є засобом пізнання навколишнього світу, людина користується не лише власним досвідом, а й досвідом своїх пращурів);

2) регулятивна (за допомогою мови регулюються відносини між людьми в суспільстві);

3) етноідентифікаційна (мова виступає першою зовнішньою ознакою, за якою можна розпізнати етнонаціональну групу чи її представника);

4) експресивна функція (мова є засобом вираження внутрішнього світу людини, виробленого в її свідомості);

5) комунікативно-інтегруюча (мова забезпечує спілкування громадян на території держави, об'єднує людей різних національностей, є засобом єднання людей різних регіонів);

6) суспільно-виховна (утвердження певних моральних цінностей у суспільстві).

Сучасна держава в процесі свого розвитку та становлення в переважній більшості не може уникнути мовного питання. Особливо важливим питання державної мови є для країн, які здобувають або нещодавно здобули незалежність. Найбільш ефективним варіантом вирішення цього питання є надання переваги єдиній державній мові. Така необхідність випливає з самої сутності держави та її природи. Використання однієї мови для загальнодержавного спілкування обумовлене об'єктивними потребами зміцнення держави, її подальшого розвитку. Так, мовознавець В.Гаврилишин обґрунтував, що значна частина країн досягла прогресу завдяки тому, що вони з погляду культури та мови однорідні, а це полегшувало управління державою [2, с. 134].

Під державною (офіційною) мовою розуміють мову, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування в публічних сферах суспільного життя. Як правило, правовий режим державної мови закріплюється в основному законі держави. Так, у статті 10 Конституції України зазначено: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України». Це положення про українську мову як державну міститься в розділі I «Загальні засади» Конституції України, який закріплює основи конституційного ладу в Україні.

Таким чином, державна мова має монополію на офіційну сферу комунікацій. У багатьох державах необхідною умовою набуття громадянства є володіння державною мовою. Опанування всіма громадянами мови свого громадянства – це, як показує багатовіковий досвід держав світу, гарантія міжетнічної злагоди, єдності та стабільності суспільства, ефективного функціонування держави, позитивного її сприйняття як повноцінного й незалежного суб'єкта світової спільноти [1, с. 124].

Державотворча роль мови є незаперечною, тому досить обґрунтованим є включення державної мови до основних ознак держави. В умовах мультинаціональної держави, як правило, закріплюють статус державної (офіційної) за тією мовою, яка склалась історично та є мовою корінної нації. Мовознавець Г. Янковська зазначає, що якби не було державної мови як засобу спілкування, то держава не змогла б належним чином функціонувати [5, с. 24].

25 квітня 2019 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Це стало важливим кроком уперед на шляху розвитку державної мовної політики.

Отже, виходячи з функцій, значення та державотворчої ролі мови, можна зробити висновок про те, що державна мова є основною сутнісною ознакою держави. Мовна політика держави має й надалі спрямовуватися на збереження та захист української мови як єдиної державної, адже вона є символічним атрибутом українського державотворення, гарантією збереження національної

ідентичності українського етносу й консолідації української нації. Функціонування української мови як державної на всій території України в усіх сферах суспільного життя є одним із пріоритетів національних інтересів України.

Також варто наголосити, що державотворча роль української мови тісно пов'язана з вихованням української мовної особистості. Кожного громадянина України треба переконати, що одним із перших його громадянських обов'язків є обов'язок поважати державну мову, вивчати її, пропагувати, користуватися в усіх сферах суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Балабкіна І. Державна мова як засіб формування національної свідомості українського суспільства. Підприємництво, господарство і право. 2016. №3. С.121.
2. Гаврилишин В. Нерівнобедрений трикутник, або про ідею Слов'янського Союзу. Віче. 1997. №5. С.132.
3. Головачева К. Мова як ознака нації і символ держави. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. 2014, №1091. С.94.
4. Куць О.М. Мовна політика в державотворчих процесах України: навч. посіб. Х.: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2004. 275 с.
5. Янковська Г.В. Функції державної мови. Юридичний науковий журнал. 2014. №5. С.23.